ԱԶԴԱՐԱՐ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ՔՈՒԷՅԹԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
P.O.Box: 8157, Salmiyeh 22052- Kuwait. Tel: 965-25614392, Fax: 965-25638312, e-mail: prelacy@armenianprelacykw.org

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, Թ. Տարի, Թիւ 389, Ուրբաթ, 16 ՅՈՒՆԻՍ, 2017

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ

«ԱՐԵԳԱԿ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ուրբաթ, 2 Յունիս 2017ին, Գամպրէտճ անգլիական դպրոցի սրահէն ներս տեղի ունեցաւ Քուէյթի Ազգային Վարժարանի «Արեգակ» Մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը:

Քուէյթի եւ Հայաստանի Հանրապետութեանց զոյգ քայլերգներով Օրուան բեմավար Լենա Միքայէլեան բացուած յայտարարեց հանդիսութիւնը, որմէ ետք Վարիչ Մանկապարտիզպանուհի Գոհար Գալաճեան բացման խօսքով հանդէս եկաւ, ուր բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, ապա ներկայացուց փոքրիկ շրջանաւարտներու մատուցելիք թեման, լուսարձակի տակ առնելով հետեւեալները. «Այսօր մեր սրտերը հպարտութեամբ պիտի ողողուին ի տես բոյլ մը աստղերու, որոնք պիտի լուսաւորեն մեր երկնակամարը եւ հաստատ քայլերով մեկնին դէպի աղբիւրը լոյսին, գիտութեամբ զինուին ու մեր փառապանծ ազգին պարծանք դառնան: Անոնք երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով պիտի ներկայացնեն ազգի մը հզօրացման հիմնական կռուանները, որոնք են՝ Աւանդոյթներ ու արժէքներ, Լեզու, Երաժշտութիւն Եւ վերջապէս՝ Հող»: Ան եզրափակելով իր խօսքը ըսաւ. «Մեր ձագուկներուն երթը

տակաւին երկար է ու անոնց դէմ ցցուած են անհամար դժուարութիւններ, բայց հաստատ գիտցէ՛ք, որ իրենց կողքին կանգնած են մեր կրթական մշակները՝ նուիրեալ ուսուցիչները, որոնք ուսանողութեան բոլոր հանգրուաններուն, ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնեն աւելի հեզասահ դարձնելու անոնց ուղին, զանոնք առաջնորդելով դէպի աւարտական դասարան»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Ազգ. Վարժարանի Տնօրէն Տոքթ. Ներսէս Սարգիսեան, որ երախտագիտութիւն յայտնեց երկրորդականի Հանդէսէն մինչ օրս Տնօրէնութեան եւ Հոգաբարձութեան ծաւալած ՍԱՆ որդեգրելու կոչին ընդառաջած ազգայիններուն, որոնք առանց վարանումի արձագանգեցին եւ իրենց լուման նուիրաբերեցին, յանուն հայ ուսանողի կրթութեան ու զարգացման վեհ նպատակին, բարի օրինակ դառնալով քուէյթահայ համանյքին»:

Ուստի հայկական երգերով, պարերով ու արտասանութիւններով «Արեգակ»ի շրջանաւարտ-շրջանաւարտուհիները արեւու ճառագայթներուն պէս շողշողացին ու հաստատեցին, թէ իրենք հայկական հողը, մշակոյթն ու արուեստը անսասան պիտի պահեն եւ զանոնք փոխանցեն գալիք սերունդներուն: Մանկական երգչախումբի ճոխ երգացանկով գեղարուեստական յայտագիրը աւարտեցաւ, որմէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ Քուէյթի եւ Շրջակայից Թեմի Առաջնորդ Գերպ. Տ. Մասիս Ծ. Վրդ. Զօպույեան, որ կատարեց վկայականաց բաշխման արարողութիւնը, ապա իր օրհնութիւններն ու գնահատանքը յայտնեց, Մանկապարտէզի մեծ ընտանիքին, որոնք ոչ մէկ ճիգ չխնայեցին լաւագոյնս հրամցնելու: Ան իր պատգամը փոխանցեց ըսելով. «Այս բեմին վրայ ես յոյս կը տեսնեմ: Մենք պէտք է հպարտանանք որ նման յոյսի գեղեցիկ պատկեր մը կու գայ ամբողջացնելու մեր գոյերթը, որպէս ազգ եւ կ՛երաշխաւորէ մեր ապագան:

Յոյսին կողքին մենք լոյսեր կը տեսնենք՝ մեր ուսուցչական կազմի անդամները, որոնք իրենց մտքի լոյսով, քրտինքով, կարողութեամբ, նուիրումով ու սիրով ահաւասիկ քուէյթահայութեան յոյսը պատրաստեցին: Յոյսն ու լոյսը երկու էական պայմաններ են ժողովուրդի մը յաւերժութեան համար: Արդ, եթէ կ՛ուզենք, որ մեր ճրագի լոյսը առկայծ մնայ, պէտք է օգնենք նախ բարոյապէս եւ նիւթապէս մեր պատկանած ազգին ու հայրենիքին: Ուստի, ձայնակցելով Պրն. Տնօրէնին, բարձր կը գնահատեմ այն ազգայինները, որոնք ընդառաջեցին մեր կանչին եւ Սան որդեգրեցին: Երախտիքի խօսք կ՛ուղղեմ Վարժարանի Հոգաբարձութեան եւ Տնօրէնին, իրենց ծաւալած ազգօգուտ աշխատանքին համար եւ անվարան կը յայտարարեմ, որ ամէնափոքր քուէյթահայէն մինչեւ Առաջնորդ Հայր Սուրբը խոնարհ ծառաներ ենք եւ պատրաստ ենք մեր բոլոր կարողականութիւնը ի սպաս դնել, որ այս կառոյցը մնայ կենդանի ու առողջ եւ դառնայ յոյսի ու լոյսի դարբնոց»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Հայաստանի Եւ Տաճիկիստանի Միջեւ Համագործակցութեան Շարք Մը Փաստաթուղթեր Ստորագրուած Են

Չորեքշաբթի օր Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեան ընդունեց Տաճիկիստանի նախագահին: Հանրապետութեան նախագահի նստավայրին մէջ Հայաստանի եւ Տաճիկիստանի նախագահներու առանձնազրոյցէն ետք տեղի ունեցած է ընդլայնուած կազմով հանդիպում՝ երկու երկիրներու պաշտօնական պատուիրակութիւններու անդամներուն մասնակցութեամբ: Բարձր մակարդակի բանակցութիւններու իբրեւ արդիւնք ընդունուած է Տաճիկիստանի նախագահ Էմոմալի Ռահմոնի՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն կատարած պաշտօնական այցելութեան արդիւնքներուն վերաբերեալ միացեալ յայտարարութիւն, նաեւ ստորագրուած են Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան միջեւ շարք մը մարզերու մէջ երկկողմանի համագործակցութեան խորացման ուղղուած փաստաթուղթեր:

Ստորագրուած են՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ քաղաքացիներու փոխադարձ այցելութիւններու մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ օդային հաղորդակցութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ հեռահաղորդակցութեան եւ փոսթային կապի մարզին մէջ համագործակցութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ կրթութեան որակաւորումներու, գիտական աստիճաններու եւ գիտական կոչումներու փոխճանաչման եւ համադրելիութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ երիտասարդութեան հետ աշխատանքի եւ մարմնակրթութեան մարզին մէջ համագործակցութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան կառավարութեան միջեւ առողջապահութեան մարզին մէջ համագործակցութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան ընդհանուր դատախազութեան եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան ընդհանուր դատախազութեան միջեւ համագործակցութեան մասին», «Հայաստանի Հանրապետութեան գիտութիւններու ազգային ակադեմիայի եւ Տաճիկիստանի Հանրապետութեան գիտութիւններու ակադեմիայի միջեւ գիտական համագործակցութեան մասին» համաձայնագիրները եւ «Հայաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան եւ Տաճիկիստանի արտաքին գործոց նախարարութեան միջեւ 2018-2019 թուականներուն համար համագործակցութեան ծրագիրը»:

Նախագահներ Սերժ Սարգսեան եւ Էմոմալի Ռահմոն հանդիպումին արդիւնքները տրուած են լրատուամիջոցներու ներկայացուցիչներուն:

Նախագահ Սերժ Սարգսեան. «Հայ-Տաճիկական Յարաբերութիւնները Կը Գտնուին Պատմական Նոր Փուլի Մէջ»

Տաճիկիստանի նախագահ Էմոմալի Ռահմոնի հետ հանդիպումէն ետք նախագահ Սերժ Սարգսեան լրատուամիջոցներու ներկայացուցիչներուն առջեւ կատարեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ մասնաւորապէս նշեց.

«Յայտարարութեան սկիզբը կ՛ուզեմ նշել, որ բանակցութիւնները անցած են բարեկամական եւ բացարձակ կառուցողական մթնոլորտի մէջ:

Անկեղծօրէն ուրախ եմ հիւրընկալելու Տաճիկիստանի նախագահը Երեւանի մէջ՝ մեր երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման 25-ամեակի եւ Բարեկամութեան ու համագործակցութեան պայմանագիրի ստորագրման 15-ամեակի տարուան առիթով: Խօսելով այդ յոբելենական տարեթիւերուն մասին՝ մենք նաեւ կը յիշենք, որ հայ-տաճիկական յարաբերութիւնները ունին հարիւրամեակներու պատմութիւն, եւ անոնք միշտ եղած են բաց, վստահելի եւ փոխադարձ յարգանքով:

Այսօր հանդիպումին մենք մանրամասն քննարկեցինք երկկողմանի համագործակցութեան ընթացիկ վիճակը, քննարկեցինք անոր զարգացման հեռանկարները, նախանշեցինք փոխգործակցութեան տարբեր մարզերու մէջ միացեալ աշխատանքի ուղղութիւններն ու հարցերը:

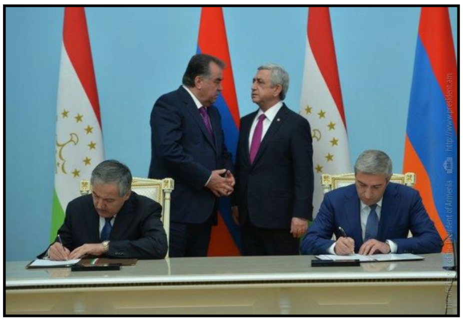

Բարձր կը գնահատենք վերջին շրջանին արձանագրուած հայ-տաճիկական յարաբերութիւններու դրական եւ կայուն զարգացման միտումը: Մենք համաձայնեցանք հետեւողական ըլլալ երկկողմանի համագործակցութեան զարգացման ուղղութեամբ եւ ձեռնարկել անհրաժեշտ քայլերու՝ զայն նոր մակարդակի բարձրացնելու համար:

Այս ամէնը իր արտացոլումը գտաւ ընդունուած միացեալ յայտարարութեան մէջ, համագործակցութեան կարեւորագոյն մարզերու մէջ փոխգործակցութիւնը կանոնակարգող փաստաթուղթերու պատկառելի փաթեթին մէջ, այն է՝ համաձայնագիրներ հաղորդակցութեան եւ կապի, օդային հաղորդակցութեան, առողջապահութեան, կրթութեան եւ այլ մարզերու մէջ:

Ուրախալի է, որ երկար դադարէ ետք իր աշխատանքներուն վերսկսած է առեւտրական-տնտեսական համագործակցութեան հարցերով հայ-տաճիկական միջկառավարական յանձնախումբը: Կ՛ակնկալենք, որ յանձնախումբի համանախագահութեան անցումը նախարարական մակարդակի՝ պիտի հաստատէ նման որոշումի անհրաժեշտութիւնը, իսկ բուն միջկառավարական յանձնախումբը արդիւնաւէտ ձեւով յառաջ պիտի մղէ տնտեսական կապերու ամբողջ համակարգը:

Տնտեսութեան, զբօսաշրջութեան եւ մեր երկիրներու քաղաքացիներու միջեւ կապերու ընդլայնման շրջագիծին մէջ մենք քննարկեցինք մեր երկիրներուն միջեւ ուղիղ օդանաւային թռիչքի կարելիութեան հարցը: Այդ իմաստով մենք պատրաստ ենք մեր տաճիկ բարեկամներուն տրամադրելու Հայաստանի կողմէ «բաց երկինք»-ի քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ ձեւաւորուած արտօնութիւնները:

Այսօր երկուստեք վերահաստատուած է նաեւ կրթութեան, մշակոյթի եւ գիտութեան մարզերուն մէջ համագործակցութեան հետագայ ընդլայնման պատրաստակամութիւնը:

Այսօր հայ-տաճիկական յարաբերութիւնները կը գտնուին պատմական նոր փուլի մէջ: Տաճիկական կողմին հետ միասին մենք երկարաժամկէտ հեռանկարով պատրաստ ենք շարունակելու ջանքեր ներդնել մեր գործընկերութեան հետեւողական, կայուն եւ փոխշահաւէտ զարգացման համար»:

Վարդանեան. «Կառավարութեան Նոր Ծրագիրը Իր Յստակութեամբ, Չափելիութեամբ Կը Տարբերի Նախորդներէն»

ՀՅԴ-ն արդէն ծանօթացած է Հայաստանի կառավարութեան նոր ծրագիրին աշխատանքային տարբերակին, եղած են քննարկումներ: ՀՅԴ խմբակցութեան քարտուղար Աղուան Վարդանեանի գնահատումով, կազմուած է համապարփակ եւ շատ մանրակրկիտ ծրագիր՝ յստակ ժամանակացոյցով, ժամկէտներով, ոլորտային

յստակ առաջադրանքներով:

«Խորապէս համոզուած եմ, որ ասիկա յաւակնոտ, լուրջ առաջադրանքներ պարունակող ծրագիր է, թէ տարի առ տարի ո՛ր մարզին մէջ ի՛նչ պէտք է կատարուի», Չորեքշաբթի օր Ազգային ժողովին մէջ լրագրողներու հետ զրոյցի մը ընթացքին նշեց Աղուան Վարդանեան:

Ան ըսաւ, որ ծրագիրը իր ոճով, յստակութեամբ, չափելիութեամբ կը տարբերի նախորդ ծրագիրներէն:

«Այսպիսի յստակ թիրախներով ծրագիր չէ եղած: Ո՛չ միայն իրատեսական է, այլեւ աւելի յաւակնոտ, լուրջ խնդիրներ առաջադրող», աւելցուց Ա. Վարդանեան:

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ Կարէն Կարապետեանի գլխաւորութեամբ այս կառավարութեան արդէն 8-9 ամսուան աշխատանքային ժամանակաշրջանին որեւէ փոփոխութիւն կատարուա՞ծ է, դաշնակցական պատգամաւորը ըսաւ, որ Հայաստանի մէջ իսկապէս սկսած է որակական փոփոխութիւններու փուլը:

«Շարք մը մարզերու մէջ՝ հարկային, մաքսային, դատական համակարգին մէջ, տնտեսութեան ճիւղերու մէջ նախաքայլեր կը կատարուին, այդ փոփոխութիւններու հիմքերը կը դրուին», ըսաւ Աղուան Վարդանեան:

Նախագահ Սարգսեան Ընդունած Է ՕԹԱՆ-ի Ընդհանուր Քարտուղարի Յատուկ Ներկայացուցիչ Ճէյմս Ափաթուրայը

Նախագահ Սերժ Սարգսեան Չորեքշաբթի օր ընդունած է Կովկասի և ւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարի յատուկ ներկայացուցիչ Ճէյմս Ափաթուրայը:

Հանրապետութեան նախագահը ողջունած է հիւրը եւ ընդգծած, որ նման այցելութիւններ լաւ առիթներ են քննարկելու ՕԹԱՆ-Հայաստան գործակցութեան օրակարգը, ինչպէս նաեւ միտքեր փոխանակելու շրջանային եւ միջազգային զարգացումներու վերաբերեալ: Նախագահ Սարգսեան ջերմութեամբ յիշած է 24 փետրուարին ՕԹԱՆ-ի կեդրոնակայանին մէջ ընդհանուր քարտուղար Ենս Սթոլթենպերկի հետ ունեցած արդիւնաւէտ հանդիպումը եւ յատուկ ներկայացուցիչէն խնդրած է Սթոլթենպերկին փոխանցել իր ջերմ ողջոյններն ու Հայաստան այցելելու հրաւէրին վերահաստատումը:

Ճէյմս Ափաթուրա շնորհակալութիւն յայտնած է հանրապետութեան նախագահին ընդունելութեան համար եւ անոր յայտնած ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարին բարեմաղթանքներն ու կրկին հանդիպելու պատրաստակամութիւնը:

ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարի յատուկ ներկայացուցիչը հանդիպումին սկիզբը կազմակերպութեան անունով երախտագիտութիւն յայտնած է Հայաստանին՝ Աֆղանիստանի եւ Քոսովոյի մէջ խաղաղութեան հաստատման գործողութիւններուն մասնակցութեան եւ միջազգային խաղաղապահ առաքելութիւններուն ունեցած ներդրումին համար՝ ընդգծելով, որ Հայաստան-ՕԹԱՆ յարաբերութիւնները այս տարիներուն զարգացած են վստահութեան եւ փոխըմբռնումի մթնոլորտի մէջ: Ճէյմս Ափաթուրայ նշած է, որ Երեւանէն պիտի հեռանայ այդ արդիւնաւէտ համագործակցութիւնը շարունակելու հաստատակամութեամբ:

Հանդիպումին ընթացքին հիւրին խնդրանքով հանրապետութեան նախագահը ներկայացուցած է սահմանադրութեան փոփոխութիւններէն ետք Հայաստանի մէջ պետական կառավարման նոր համակարգին անցնելու հոլովոյթը եւ բարեփոխումներու կարեւորութիւնը, Լեռնային Ղարաբաղի տագնապի խաղաղ լուծման ուղղութեամբ զարգացումներն ու իր գնահատականները իրավիճակին: Անդրադարձ կատարուած է նաեւ Հայաստան-Իրան յարաբերութիւններուն, շրջանի խնդիրներուն եւ անվտանգութեան տեսանկիւնէն դիմագրաւուած մարտահրաւէրներուն:

Դաւիթ Բաբայեան Մեկնաբանած Է Պոլիս – Պաքու Օդանաւային Թռիչքի Արցախի Օդային Տարածքէն Անցնելու Լուրերը

Արցախի Հանրապետութեան օդային տարածքով կամ անոր շատ մօտ կը կատարուին շարք մը միջազգային թռիչքներ. չի բացառուիր, որ Արցախի օդային տարածքէն անցած ըլլան նաեւ Թուրքիայէն կատարուող թռիչքներ: Այս մասին «Արմէնփրես»-ի հետ զրոյցի մը ընթացքին ըսաւ Արցախի Հանրապետութեան նախագահի մամլոյ քարտուղար Դաւիթ Բաբայեան՝ մեկնաբանելով ընկերային ցանցերու մէջ տարածուած լուրերը այն մասին, թէ «Flightradar24.com» կայքին տուեալներով, 12 Յունիսին Պոլիսէն Պաքու թռչող «Թըրքիշ Էրլայնզ» ընկերութեան «Էրպաս Ա321-231» օդանաւը անցած է Արցախի օդային տարածքէն: «Չի բացառուիր, որ ատիկա ապատեղեկատուութիւն ըլլայ: Բայց ըսեմ, որ Արցախի օդային տարածքով կամ անոր շատ մօտ կը կատարուին շարք մը միջազգային թռիչքներ: Եւ չի բացառուիր, որ Պոլիսէն եւս թռիչքներ ըլլան: Օրինակ, Երեւանէն Լիբանան, Փարիզ, Երեւանէն Գերմանիա, Աւստրիա եւ այլն, բոլոր թռիչքները կը կատարուին Թուրքիոյ տարածքով: Ես կը կարծեմ, որ մենք պէտք չէ ասիկա շահարկենք: Ի վերջոյ, եթէ նոյնիսկ Արցախի տարածքով Պոլիսէն Պաքու թռիչք տեղի ունեցած է, մենք Ազրպէյճան չենք, որ ահաբեկչական գործողութիւններով զբաղինք: Ատիկա Ազրպէյճանի, ՏԱՀԵՇ ահաբեկչական կազմակերպութեան, «Քահտա»-ի ոճն է: Եթէ նոյնիսկ տեսականօրէն նման թռիչք տեղի ունենայ, մեզի համար խնդիր չէ: Ասիկա ցոյց կու տայ, որ Արցախը բնական, քաղաքակիրթ երկիր է»,- ըսաւ Դաւիթ Բաբայեան:

Անդրադառնալով այն դիտարկումին, թէ Պաքուն այլ երկիրներու օդանաւային ընկերութիւններուն կոչ ուղղած է շրջանցելու Արցախի օդային տարածքը, քանի որ անիկա վտանգաւոր է, Դաւիթ Բաբայեան ընդգծեց, որ անոնք կեղծ եւ շինծու կոչեր են: «Եթէ թրքական օդանաւը իսկապէս անցած է Արցախի օդային տարածքը, ատիկա փաստ է, որ անոնք կեղծ կոչեր են: Իրենք բան մը կ՛ըսեն, սակայն այլ բան կ՛ընեն: Եթէ վտանգաւոր է Արցախի օդային տարածքը, ինչո՞ւ իրենք այդ տարածքէն կ՛անցնին», նշեց Արցախի նախագահի մամլոյ քարտուղարը: Ան աւելցուց, որ միջազգային հանրութիւնը պէտք է ուշադրութիւն դարձնէ եւ դատապարտէ Ազրպէյճանի քաղաքական ղեկավարութեան մակարդակով հնչող սպառնալիքները Ստեփանակերտի օդակայանէն թռիչք կատարող օդանաւերը խոցելու մասին:

Մանոյեան. «Նախիջեւանի Ռազմափորձերը Որոշ Չափով Ուղերձ Են Հայաստանին Եւ Իրանին»

Շրջանին մէջ ծաւալող իրադարձութիւնները միայն Թեհրանի մէջ տեղի ունեցած ահաբեկչական իրադարձութիւններով չէ, որ պայմանաւորուած են. Չորեքշաբթի օր լրագրողներուն ըսաւ ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ, ՀՅԴ Բիւրոյի Հայ դատի եւ քաղաքական հարցերու գրասենեակի ղեկավար Կիրօ Մանոյեանը՝ աւելցնելով, որ կարեւոր են նաեւ Ծոցի երկիրներուն մէջ տեղի ունեցող իրադարձութիւնները, որոնք պէտք չէ անտեսել:

Անդրադառնալով որոշ երկիրներու՝ Քաթարի հետ յարաբերութիւնները խզելուն՝ ան կարծիք յայտնեց, որ Քաթարի հետ յարաբերութիւնները սերտացնելու առումով Հայաստանի դիրքորոշումը ճիշդ է:

Խօսելով Թեհրանի մէջ տեղի ունեցած նախագահական ընտրութիւններուն մասին՝ Մանոյեան ըսաւ. «Անոնք ցոյց կու տան, որ այդ երկրին մէջ կարելի է բնական ընտրութիւններ կազմակերպել, ասիկա ցոյց կու տայ, որ առանց ներքին լարուածութիւններու, կարելի է շարունակել բնական կեանքը: Ասիկա ողջունելի է մեզի համար, եւ կրնանք սերտացնել յարաբերութիւնները Իրանի հետ»:

Անդրադառնալով Սուրիոյ մէջ տեղի ունեցող իրադարձութիւններուն՝ Կ. Մանոյեան ըսաւ, որ Սուրիոյ շուրջ զարգացումները կը գտնուին արաբական երկիրներու միջեւ լարուածութեան խորացման հիմքը: «Եկած է պահը, որ արաբական երկիրները վերջնականօրէն որոշեն, թէ ի՛նչ պէտք է ընեն Սուրիոյ հարցով», ըսաւ Մանոյեան եւ նշեց, որ Սուրիոյ մէջ տիրող իրավիճակը ներքին խնդիրներէն դուրս է եւ անիկա շրջանային, ինչու չէ՝ նաեւ համաշխարհային նշանակութիւն ունի, քանի որ որոշ գերտէրութիւններ իրենց մասնակցութիւնը ունին այդ հարցին մէջ: «Այնպէս ալ չէ, որ Սուրիոյ տագնապին աւարտը կ՛երեւի», նշեց ան:

Մանոյեանի համաձայն, Թուրքիոյ շահերէն չի բխիր, որ լայնածաւալ գործողութիւններ սկսին Հայաստան- Արցախ- Ազրպէյճան կամ Ազրպէյճան-Արցախ ճակատին վրայ, քանի որ ատիկա անվերահսկելի պիտի դառնայ, պիտի ներքաշուին այլ պետութիւններ, ներառեալ՝ Ռուսիան: «Կրնայ Թուրքիան կարգ մը քայլերով աջակցիլ, որ Ազրպէյճանի ղեկավարը որոշ առումով ինքզինք լաւ զգայ, բայց չեմ կարծեր, որ լայնածաւալ պատերազմը կը բխի Թուրքիոյ շահէն», ըսաւ ան:

Անդրադառնալով Նախիջեւանի սահմանին վրայ ընթացող ռազմափորձերուն՝ Մանոյեան ըսաւ, որ այդ ռազմափորձերը որոշ չափով ուղերձ են Հայաստանին եւ Իրանին, որպէսզի ցոյց տան, որ Նախիջեւանը եւս կրնան թիրախ դարձնել: «Անհրաժեշտ է, որ մենք ունենանք աւելի հիմնաւորուած կեցուածք: Անհրաժեշտ է, որ մենք բարձրաձայն քաղաքականութիւն ունենանք, որպէսզի մտահոգութիւնները բարձրաձայնուին, եւ Նախիջեւանի հարցը ծաւալող իրադարձութիւններու ստուերին տակ չմնայ», ըսաւ ան: Մանոյեան անդրադարձաւ նաեւ Հայաստանի քայլերգի փոփոխութեան հարցին:

«Եթէ փոփոխութեան կողմնակիցները կամ փոփոխութիւնները առաջարկողները արուեստագէտներ են, երաժիշտներ են, ցաւօք սրտի, անոնք չեն հասկցած, որ երկրին դրօշը, քայլերգը ոչ թէ գեղեցկութեան մրցումի համար են, որ մենք աւելի լաւ երգենք, աւելի լաւ գոյներու համադրութիւն կատարենք, այլ խորհուրդ ունին», ըսաւ Կիրօ Մանոյեան:

«Քայլերգը փոխել, կը նշանակէ այլ փոփոխութիւններ կատարել, իսկ եթէ քաղաքական գործիչներն են առաջարկողները, կը նշանակէ՝ կ՛ուզեն արհամարհել Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 100-ամեակը, ատիկա պիտի ըլլայ մեծագոյն ետքայլը», ըսաւ Մանոյեան՝ աւելցնելով, որ 23 օգոստոս 1990-ին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան մասին հռչակագիրով կ՛ըսուի, որ Հայաստանը պիտի շարունակէ առաջին հանրապետութեան ժողովրդավարական եւ այլ մօտեցումները եւ հայեցքները, ինչ որ, Մանոյեանի համաձայն, կարելիութիւն կու տայ, որ այդ խորհրդանշական շարունակութիւնը պահուի:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Լոնտոնի Մէջ. Բնակարանային Աշտարակի Մը Մէջ Մեծ Հրդեհ

Լոնտոնի արեւմտեան մասին մէջ հրոյ ճարակ դարձած է 27 յարկանի «Կրենֆել» աշտարակը, որուն մէջ հարիւրաւոր մարդիկ կային: Արձանագրուած է 12 զոհ եւ 50 վիրաւոր:

Բնակարաններէն մէկուն մէջ սառնարանի պայթումէն բռնկած հրդեհը 15 վայրկեանի մէջ տարածուած է ամբողջ շէնքին մէջ: Ցուսահատ բնակիչները, չուզելով ողջ¬ողջ այրիլ, նետուած են պատուհաններէն կամ նետած իրենց երեխաները: Ոմանք ալ փորձած են զիրար փրկել կապուած սաւաններու միջոցով:

Լոնտոնի քաղաքապետ Սատիք Խան բացատրութիւն պահանջած է, թէ ինչո՛ւ հրդեհի բռնկելէն ետք շէնքի բնակիչներուն հրահանգուած է փակուիլ իրենց բնակարաններուն մէջ եւ դուրս չգալ:

«Կը Ջանանք Քաթարի Եւ Ծոցի Երկիրներուն Միջեւ Տագնապին Լուծում Մը Գտնել» Կ՛ըսէ Չաւուշօղլու

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Մեւլութ Չաւուշօղլու Քաթարի մայրաքաղաք Տոհայէն «Անատոլու» լրատու գործակալութեան յայտնեց. «Կը ջանանք Քաթարի եւ Ծոցի երկիրներուն միջեւ տագնապին լուծում մը գտնել»:

«Քաթար եղբայրական երկիր մըն է, իսկ քաթարցիները մեր եղբայրներն են, եւ մենք այստեղ ենք զօրակցելու անոնց», ըսաւ Չաւուշօղլու` նշելով. «Քաթարի կողքին մեր կանգնիլը չի նշանակեր, որ ոեւէ մէկուն դէմ ենք կամ կողմերէն մէկը ընտրած ենք»:

«Քաթար հակառակ իր ուժեղ դիրքին մազլցումի չդիմելուն համար բոլորի յարգանքին արժանի եղաւ», նշեց Չաւուշօղլու:

Նախքան այդ` Չաւուշօղլու Անգարայի մէջ տրուած մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, որ մտադիր է այցելել Քաթար եւ եթէ կարելի ըլլայ այդտեղէն անցնիլ Սէուտական Արաբիա:

Ան նշեց, թէ քաթարեան տագնապը, որ յառաջացած է արաբական կարգ մը երկիրներու Քաթարի դէմ հաստատած պատժամիջոցներուն պատճառով, անլուծելի հարց մը չէ:

«Մարդոց հիմնական կարիքները հարուածած որոշումները ռամատանին յայտարարելը, անկախ անոնց գործադրութենէն, նեղացուց բոլորը», նշեց Չաւուշօղլու` աւելցնելով. «Ներկայ խնդիրը լուծելու առաջարկներ ունինք, սակայն պէտք է Քաթարին ուղղուած ամբաստանութիւններուն յետին նպատակը տեսնենք ամբողջութեամբ»:

«Քուէյթի շէյխ Ահմետ Ժապեր Սուպահ իշխանը տագնապին առնչակից չորս երկիրները այցելեց եւ անոնց յայտնեց իր բարեմաղթութիւնները, սակայն շօշափելի որեւէ առաջարկ կամ տագնապի լուծման կերպ չտեսանք», ըսաւ թրքական դիւանագիտութեան պետը:

Ըստ Ուաշինկթընի Մէջ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու Դեսպանին. Մօտ Օրէն Ուաշինկթընի Ճամբով Պահանջներու Ցանկ Մը Պիտի Յանձնուի Քաթարին

Ուաշինկթընի մէջ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու դեսպան Եուսէֆ Աթէյպա յայտնեց, որ Քաթարին դէմ որեւէ զինուորական միջոցառում պիտի չորդեգրուի:

«Մեր կատարածին մէջ երբեք զինուորական երես չկայ», ըսաւ ան՝ աւելցնելով. «Գոյութիւն ունի Քաթարին ուղղուած յստակ պահանջներու ցանկ մը, որ մօտ օրէն Միացեալ Նահանգներու ճամբով պիտի ներկայացուի Քաթարի»:

«Եթէ քաղաքականութեան փոփոխութիւն կամ քաղաքականութեան փոփոխութեան առաջնորդող բանակցութիւններ չըլլան, հաւանական է, որ Քաթարի դէմ տնտեսական ճնշումները աւելնան», ըսաւ ան:

Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու դեսպանը նաեւ յայտնեց. «Ամերիկային երաշխիքներ ներկայացուցինք, որ Քաթարի դէմ որդեգրուած միջոցառումները պիտի չազդեն Ատիտի ռազմակայանին վրայ»:

Նշենք, որ Քաթարի Ատիտ շրջանին մէջ կը գտնուի ամերիկեան բանակի մեծ ռազմակայան մը:

«Եթէ Թուրքիոյ Եւ Քաթարի Աջակցութիւնը Չըլլար, Սուրիոյ Ընդդիմադիրները Երբեք Չէին Կրնար Դիմադրել Ասատի Վարչակարգին Ու ՏԱՀԵՇ-ին» Կ՛ըսէ Էրտողան

Թուրքիոյ նախագահ Ռեճեփ Թայիփ Էրտողան յայտարարած է, որ Սուրիոյ ընդդիմութիւնը պարտական է Թուրքիոյ եւ Քաթարին՝ Սուրիոյ վարչակարգին ու ՏԱՀԵՇ-ի դէմ դիմադրել կարենալուն համար:

«Եթէ չըլլար Թուրքիոյ եւ Քաթարի աջակցութիւնը, Սուրիոյ ընդդիմադիրները երբեք պիտի չկարենային դիմադրել Ասատի վարչակարգին ու ՏԱՀԵՇ-ին», ըսած է Էրտողան:

Թրքական «Հապերլեր» կայքը կը գրէ, որ Էրտողան նշած է, թէ Քաթարը ո՛չ միայն բնական պաշարներով հարուստ երկիր պէտք է նկատել, այլեւ վերջին շրջանին իսլամական աշխարհին մէջ սկսած ճգնաժամի ու բախումներու լոյսին տակ անկողմնակալ ու փայլուն քաղաքական դիրք գրաւած երկիր:

Էրտողան աւելցուցած է, որ քաթարեան տագնապը լուծելու համար կը պատրաստուի եռակողմ հանդիպում կազմակերպելու Ֆրանսայի նախագահին եւ Քաթարի իշխանին հետ:

Նախապէս ան յայտարարած էր, որ Քաթարը ո՛չ միայն չ՛աջակցիր ահաբեկչութեան, այլ նաեւ Թուրքիոյ հետ ահաբեկչութեան դէմ ամէնէն արդիւնաւէտ պայքար մղող երկիրն է:

Քաթարէն Քուէյթ Ուղղուելէ Ետք. Չաւուշօղլու Այսօր Կ՚այցելէ Սէուտական Արաբիա

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Մեւլութ Չաւուշօղլու յայտնեց, որ այսօր պիտի այցելէ Սէուտական Արաբիա՝ ընդառաջելով Սէուտական Արաբիոյ թագաւոր Սալման պըն Ապտել Ազիզ թագաւորի հրաւէրին: Թագաւորին հետ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Մեքքայի մէջ:

Չաւուշօղլու Տոհայի մէջ Քաթարի իշխան շէյխ Թամիմ պըն Համատ Ալ Թանիի հետ ունեցած իր հանդիպումէն ետք եւ Քուէյթ ուղղուելէն առաջ յայտնեց, որ Քուէյթի մէջ պիտի քննարկէ քաթարեան տագնապը՝ նշելով, որ այդ առնչութեամբ քննարկումներ կատարած է քաթարցի պաշտօնատարներու հետ եւ տագնապի լուծման վերաբերեալ տեսակէտներու փոխանակում կատարած:

Թուրք նախարարը յայտնեց, որ պէտք է տագնապը շրջանցել երկխօսութեան ճամբով եւ խաղաղութեամբ՝ նշելով, որ Թուրքիան մասնակից է տագնապի լուծումի որոնումին՝ աւելցնելով, որ Թուրքիա կը հետեւի կացութեան, իր տեսակէտները կը յայտնէ բոլորին, կը ճշդէ գործուած սխալները եւ անոնց մասին յայտարարութիւններ կը կատարէ:

Քուրթուլմուշ.«Քաթարի Մէջ Թրքական Ռազմակայանին Նպատակը Ծոցի Երկիրներու Պաշտպանողական Կարողութեան Յաւելումն Է»

Թուրքիոյ փոխվարչապետ եւ կառավարութեան բանբեր Նուման Քուրթուլմուշ յայտնեց. «Քաթարի մէջ թրքական ռազմակայանը միայն Քաթարի համար չէ, այլեւ անոր նպատակը Ծոցի շրջանի բոլոր երկիրներու պաշտպանողական կարողութեան յաւելումն է»:

«Ճիշդ կ՚ըլլայ զայն նկատել շրջանային պաշտպանութեան ռազմակայան մը, եւ մեր նպատակը շրջանին մէջ յաւելեալ զինուորներ տեղակայելը չէ, այլ՝ յաւելեալ քաղաքականութիւններու մշակումով խնդիրներու լուծումը», ըսաւ ան:

Քուրթուլմուշ դրուատեց վերջին շրջանին իր երկրին եւ Սէուտական Արաբիոյ յարաբերութիւնները՝ նշելով, որ անոնք դրական մարզի մէջ կ՚ընթանան:

Նշենք, որ քաթարեան լրատու գործակալութիւնը հաղորդեց, որ Քաթար «Էֆ-15» օդանաւեր գնելու առնչութեամբ 12 միլիառ տոլար արժողութեամբ համաձայնութիւն մը ստորագրած է: «Պլումպերկ» նախապէս հաղորդած էր, որ խօսքը Միացեալ Նահանգներէն 36 «Էֆ-15»-երու մասին է:

Միացեալ Նահանգներ նոյեմբեր 2016-ին համամիտ գտնուած էին Քաթարին 21,1 միլիառ տոլար արժողութեամբ 72 «Էֆ-15 Քիու.Ուայ» տիպի օդանաւեր ծախելու:

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Մէկ Քարով Երկու Թռչուն Զարնելու Փորձ

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Մեւլութ Չաւուշօղլու Անգարայի մէջ Պուրունտիի արտաքին գործոց նախարարին հետ տրուած մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, որ մտադիր է այցելել Քաթար եւ եթէ կարելի ըլլայ այդտեղէն մեկնիլ Սէուտական Արաբիա՝ իրեն հետ տանելով քաթարեան տագնապի լուծման առաջարկներ: Ան նշեց, որ Քուէյթի շէյխ Ահմետ Ժապեր Սուպահ իշխանը թէեւ այցելած է տագնապի առնչակից չորս երկիրներ, սակայն տագնապի լուծման շօշափելի առաջարկներ չէ ներկայացուցած, այլ պարզապէս «յայտնած իր բարեմաղթութիւնները»:

Թրքական դիւանագիտութեան պետը իր վերոնշեալ յայտարարութեան մէջ կը փորձէ մէկ քարով երկու թռչուն զարնել: Նախ եւ առաջ, եթէ Քաթարէն իր օդային տարածքը այդ երկրէն թռիչքներու առջեւ փակած Սէուտական Արաբիա մեկնի՝ տապալած պիտի ըլլայ Տոհայի դէմ հաստատուած պատժամիջոցը: Կը մնայ տեսնել, թէ սէուտական իշխանութիւնները Չաւուշօղլուին պիտի արտօնե՞ն Տոհայէն Ռիատ ուղղակի թռիչք կատարել, թէ՞ պիտի պահանջեն, որ նախ էջք կատարէ Քաթարի դէմ պատժամիջոց չհաստատած երկիր մը եւ միայն ետքը ուղղուի Ռիատ: Չաւուշօղլուի արձակած այս քարը իր մէջ կը պարունակէ Թուրքիա-Սէուտական Արաբիա դիւանագիտական տագնապի ստեղծման վտանգը:

Երկրորդ՝ քաթարեան տագնապի լուծման մէջ միջնորդի դեր ստանձնել փափաքող Թուրքիան կը նսեմացնէ Արաբական լիկայի եւ արաբական երկիրներու զօրակցութիւնը վայելող քուէյթեան միջնորդութիւնը՝ Քուէյթի իշխանի առնչակից կողմերուն ներկայացուցած առաջարկները նուազեցնելով բարեմաղթութիւններու մակարդակին: Սակայն Քաթարի դէմ պատժամիջոցներ հաստատած արաբական երկիրները դժուար թէ խաբուին Քաթարի սերտ դաշնակից ու գաղափարակից, անոր նկատմամբ զօրակցութեան իրերայաջորդ յայտարարութիւններ հնչեցնող, սակայն նոյն ատեն անկողմնակալ միջնորդի փետուրներով պճնուիլ փորձող Թուրքիոյ խօսքերէն:

ՎԱՀՐԱՄ ԷՄՄԻԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ

Թիւրիմացութիւններու Առաջքը Առնելու Համար.- Նիւթը ՀՅԴ Արխիւն Է

Օրեր առաջ, երեքշաբթի, 6 Յունիսին, Հայաստանի պետական արխիւի տնօրէն Ամատունի Վիրաբեան մամլոյ ասուլիս մը տուած է, որուն մէկ հատուածը տեղադրուած է «Հայելի» լրատու կայքին մէջ:

Ամատունի Վիրաբեան անդրադարձած է արխիւային խնդիրներու, սփիւռքի զանազան վայրերու կամ հաստատութիւններու մէջ պահ դրուած արխիւներուն, ներառեալ՝ ՀՅԴ արխիւին, Պոսթըն:

Ան կ'ըսէ, թէ «տխուր իրավիճակ» կայ սփիւռքի մէջ գոյութիւն ունեցող արխիւներուն պարագային, որովհետեւ հոն աշխատողներ չկան: «Օրինակ, Պոսթընի (այսինքն ՀՅԴ-ի- Վ.Բ.) արխիւը, իրենց բառով ըսած՝ փակ է, զոցուած է, բանալիով փակ է. աշխատող չունեն: Երուանդ Փամպուքեանն էր վերջին աշխատողը, որ արդէն 84 տարեկան է… տարին երկու ամիս զնում է էնտեղ, իրեն ինչ-որ պատրաստում է, ընտրում է հրատարակելու, նորից…», ապա կ'անցնի Երուսաղէմի (պատրիարքարանի) ու այլ վայրերու արխիւներուն:

Այսքա՛ն: Արխիւի մասին, մանաւանդ ՀՅ Դաշնակցութեան արխիւին մասին Ա. Վիրաբեանի այս արտայայտութիւնը կրնայ (նոյնիսկ ակամայ) թիւրիմացութիւններու առաջնորդել՝ ձգելով այն տպաւորութիւնը, որ անփոյթ վերաբերում մը կայ:

Այո՛: Մենք ասուլիսի տեսերիզէն մէջբերեցինք իր խօսքերը, այնքանով, որ տեղադրուած տեսանք «Հայելի»-ի կայքին վրայ: Սովորական հայ մարդը, կարդալով (կամ դիտելով) այս հատուածը, կ'ունենայ այն տպաւորութիւնը, որ ՀՅԴ-ի արխիւը «բանալիով փակ» է, անհասանելի է, կիսալքուած վիճակ կը պարզէ («աշխատողներ չկան»), իսկ Երուանդ Փամպուքեանը տարին անգամ մը «ինչ-որ» բաներ կը հրապարակէ: Մէկ խօսքով՝ իր բախտին ու պատահականութեան լքուած վայր մը:

Քիչ Մը Պատմութիւն

Որոշ շրջան մը ուղղակի առնչուած ըլլալով ՀՅԴ արխիւին, այս յօդուածագրին ունեցած տեղեկութիւններով, Ռոստոմէն ետք, ՀՅԴ արխիւներուն մէջ երկար ատեն աշխատած են Սիմոն Վրացեանը (որ նաեւ որոշ նիւթեր հրատարակութեան պատրաստած է «Դիւան ՀՅ Դաշնակցութեան» խորագրով), Աբրահամ Գիւլխանդանեանը, Ժիրայր Լիպարիտեանը, Թաթուլ Սոնենց Փափազեանը, Հրաչ Տասնապետեանը, Երուանդ Փամպուքեանն ու թերեւս ուրիշներ ալ:

Այս աշխատանքներուն շնորհիւ, նախ դասաւորուած են արխիւները՝ ըստ կազմակերպական շրջաններու, բովանդակութեան, ժամանակագրական կարգով եւ այլն: Ու այս բոլորը՝ յատուկ թղթապանակներով, մակագրուած ու մինչեւ 1924 թուականը՝ յատուկ կարգաթիւերով:

Մինչեւ 1924 թուականի արխիւները (թերեւս միլիոնի հասնող էջ) կարելի եղած է «մայքրոֆիլմի» առնել ու շատ աւելի ուշ, նոյն այդ «մայքրոֆիլմերը» թուայնացնել. այսինքն համակարգիչի յատուկ շտեմարանի (hard drive) վրայ «փոխադրել»՝ քանի մը օրինակով:

2009-էն սկսեալ, երբ դրամական միջոցներ տրամադրելի դարձան (ուղղակի ՀՅԴ-ի կողմէ յատկացումներ, ինչպէս նաեւ՝ «Կիլպէնկեան» հիմնարկութենէն նուիրատուութիւն, Ջաւէն Եկաւեանի տնօրէնութեան օրով), արդի թուային միջոցներով սկսան նկարուելու արխիւները ու համակարգիչի մէջ փոխադրուեցան շուրջ 25 հատորնոց ցուցակները:

Սակայն ամէնէն կարեւորը, ՀՅԴ Բիւրոյի որոշումով, վերջին տասնամեակներուն հսկայական քանակութեամբ արխիւային նիւթեր հրատարակուեցան 12 մեծադիր հատորներով՝ «Նիւթեր ՀՅ Դաշնակցութեան» խորագիրով: 12-րդ հատորը լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ: Այս հատորներէն առաջին չորսը հրատարակութեան պատրաստեց ու խմբագրեց Հրաչ Տասնապետեանը, իսկ յաջորդող 8 հատորները՝ Երուանդ Փամպուքեանը:

Այս Բոլորին Նշանակութիւնը

Նախ՝ երկու խօսք, թէ ի՛նչ կը պարունակեն այս արխիւները: Բնականաբար ու ամէնէն առաջ՝ կուսակցական նիւթեր, այսինքն՝ նիստերու ատենագրութիւններ, զեկուցումներ (անհատներու կամ մարմիններու կողմէ), շրջաբերականներ, ներքին թէ արտաքին թղթակցութիւններ, քննիչ ու դատական մարմիններու նիւթեր, Ընդհանուր ժողովներու որոշումներ ու յարակից նիւթեր (ինչպէս օրինակ՝ սուլթան Համիտի մահափորձին առնչուած նիւթեր, որոնք նաեւ հրատարակուած են «Նիւթեր»-ուն մէջ), միջկուսակցական բնոյթի նամակագրութիւններ եւ այլն: Կան մինչեւ իսկ այցեքարտեր ու պահարանները այն նամակներուն, որոնք ստացուած են, բոլորն ալ՝ իրենց կարգաթիւերով:

Կայ նաեւ յատուկ բաժին մը, որ կը վերաբերի Հայաստանի Հանրապետութեան, այսինքն՝ դիւանագիտական փաստաթուղթեր, զինուորական քարտէսներ, դեսպանական զեկուցումներ: Բնականաբար նաեւ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան «ծննդեան վկայագիր»-ը, Հայոց ազգային խորհուրդի ստորագրութեամբ, 28 մայիս 1918 թուակիր: Բնականաբար մեծ է թիւը օտար լեզուներով արխիւներու՝ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ այլն:

Երկու խօսք ալ ցարդ հրատարակուած 12 հատորներուն մասին:

ՀՅ Դաշնակցութիւնը, իբրեւ ազգային ազատագրական պայքար գլխաւորած կազմակերպութիւն, գործած է մեծ մասամբ բռնատիրական տիպի քաղաքական միջավայրերու մէջ (օսմանեան եւ ցարական կայսրութիւններ): Հետեւաբար գաղտնապահութիւնը եղած է պայման: Արխիւային նիւթերուն մէջ (նամակներ, տեղեկագիրներ եւ այլն) տեղանուններու ու անձնանուններուն համար գործածուած են կեղծանուններ: Օրինակ՝ Սմբատ Օհանեանէն նամակ Էլլէնին: Կամ Քարի շրջանէն «Գուսան» ստորագրութեամբ խնդրանք Մրգաստանին՝ քանի մը սնտուկ խնձորի մասին: Որո՞նք են սա Սմբատ Օհանեանն ու Էլլէնը, ո՞ւր է Քարի շրջանը, ի՞նչ է Մրգաստանը. հապա՞ «խնձոր»-ը. Դաշնակցութիւնը երկրագործական արտադրութիւններո՞վ ալ զբաղած է…

Հրաչ Տասնապետեան, բայց մանաւանդ Երուանդ Փամպուքեան, խմբագրական հսկայական ու մանրակրկիտ աշխատանք տարած են տողատակի ծանօթագրութիւններով ընթերցող հանրութիւնը (ներառեալ՝ ակադեմական ուսումնասիրողները) լուսաբանելու, որ Սմբատ Օհանեանը Սիմոն Զաւարեանի կեղծանուններէն մէկն է, իսկ Էլլէնը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ՝ Քրիստափոր Միքայէլեանը: Գալով Քարին, այդ մէկը եղած է այդ օրերու Ալեքսանդրապոլը (Գիւմրի), Գուսանը Աւետիք Իսահակեանն է, որ շրջան մը եղած է ՀՅԴ-ի այդ շրջանի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչը: Գալով «խնձորներուն»՝ ատոնք պարզապէս ձեռնառումբեր են եւ այլն:

Վերջին 8 հատորներուն մէջ Երուանդ Փամպուքեան ոչ միայն նիւթի համաձայն համախմբած է արխիւները, այլ նաեւ ներկայացուցած է պատմական համապատասխան պայմանները՝ հիմնականին մէջ իրենց պատմական ճիշդ պարունակին մէջ զետեղելով տուեալ արխիւային նիւթերը: Ամէնէն կարեւորը, հրատարակուած նիւթերուն մէկ կարեւոր մասը կ'առնչուին Ընդհանուր ժողովներու (ներառեալ՝ ատենագրութիւններ), ուր կը ճշդուին ՀՅԴ-ի ռազմավարութիւնը եւ գաղափարական ուղղութիւնները: Իսկ վերջին, 12-րդ հատորին կարեւորութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ բոլոր նիւթերը կ'առնչուին Ցեղասպանութեան:

Մէկ խօսքով, տասնամեակներու ընթացքին հսկայական գործ կատարուած է ու այս հսկայական գործը, ըստ երեւոյթին, «վրիպած» է... Վիրաբեանի աչքէն: Գէթ այս տպաւորութիւնը կը ստանանք իրմէ: Ան իր արտայայտութիւններուն մէջ, ինչպէս վերը տեսանք, ո՛չ մէկ անդրադարձ կը կատարէ ցարդ կատարուած աշխատանքին մասին, գէթ՝ հրատարակութեանց մասին («ինչ-որ բաներ»...):

ՀՅԴ-ի արխիւի գործը շարունակելու համար անհրաժեշտ են թէ՛ մասնագէտներ եւ թէ՛ նիւթական միջոցներ: Իսկ ՀՅԴ-ն չէ զլացած նիւթականը, երբ ներած են իր կարողութիւնները եւ առաջնահերթութիւնները:

Ճիշդ է, որ արխիւները «զոց են», որովհետեւ մարդուժի խնդիր կայ: Սակայն միաժամանակ, նոյն այդ արխիւները կը գտնուին ֆիզիքապէս ապահով պայմաններու մէջ, չհրկիզուող յատուկ սենեակի մէջ, համապատասխան մետաղեայ դուռով:

Պոսթընի «Հայրենիք»-ի շէնքին ներքնայարկը ապահով կերպով տեղադրուած արխիւները անցնող տասնամեակներուն օգտագործած են բազմաթիւ ակադեմականներ: Այս յօդուածագիրը իր՝ «Հայրենիք»-ի խմբագիրի պաշտօնը վարած օրերուն (1990-ականներու սկիզբները), ականատես եղած է բազմաթիւ ակադեմականներու այցելութեանց ու աշխատանքին, արխիւին մէջ:

Այս բոլորին հանրագումարը այն է, որ ՀՅԴ արխիւը մեծ հաշուով «զոց» չէ եղած. զայն գործածած են ակադեմականներ, 12 հատորով ալ արխիւ լոյս ընծայուած է:

Ճիշդը կ'ըլլար այն, որ Ամատունի Վիրաբեան, իր հանգամանքին բերումով, նաեւ երախտագիտութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնէր տարուած աշխատանքին համար:

Ինչ կը վերաբերի այն հարցին (որ ի դէպ, հրատապ է այս յօդուածագիրին կարծիքով), թէ ՀՅԴ արխիւին գործը ինչպէ՞ս պէտք է շարունակել, այդ մէկը կը վճռեն ՀՅԴ համապատասխան մարմինները, կամ ժողովները: Այս խնդրի թէքնիք երեսին պարագային, բնականաբար Ամատունի Վիրաբեան ու իր մասնագէտներու խումբը թերեւս կարենան օգտակար ըլլալ: Սակայն հոն հասնելու համար Վիրաբեանէն կ'ակնկալուի, ամէնէն առաջ, համահայկական սրտացաւութիւն ու խորքային մօտեցում ու ոչ թէ թիւրիմացութեան առաջնորդող ելոյթներ (կը կրկնենք՝ շատ հաւանաբար ակամայ), որովհետեւ վերջին հաշուով, ՀՅԴ արխիւը ունի համահայկական արժէք ու նշանակութիւն: Մանաւանդ անոր համար, որ ՀՅԴ-ի պատմութիւնը սերտօրէն առնչուած (նոյնիսկ երբեմն միաձուլուած) է մեր ժողովուրդի նորագոյն շրջանի պատմութեան հետ:

ՎԱՉԷ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

www.aztarar.com

ԼՈՒՐԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

Մարդկութեան Եւ Ցեղասպանութեանց Կանխարգիլման Համար Քայլարշաւ

«Մոնրէալ՝ Իրաւանց քաղաք» ձեռնարկներու ծիրին մէջ 27 մայիսին կայացաւ Մոնրէալի «Մարդկութեան եւ ցեղասպանութեանց կանխարգիլման համար քայլարշաւ»-ի երրորդ երթը,

որ կը զուգադիպէր Մոնրէալի 375 եւ Քանատայի 150-ամեակներուն:

Քայլարշաւի հաւաքը սկսաւ Մոնրէալի Գեղարուեստից թանգարանի «Խաղաղութեան տաղաւար»-ի մուտքին: Քաղաքապետի, պաշտօնական ներկայացուցիչներու եւ մոնրէալահայ համայնքի հոգեւոր ու կազմակերպական առաջնորդներու գլխաւորութեամբ, քայլերթը ընթացաւ քաղաքի կեդրոնի պողոտաներէն՝ հասնելու համար «Փլաս տիւ Քանատա» հրապարակը, ուր գործադրուեցաւ պատշաճ յայտագիր: Ելոյթ ունեցան՝ Սօսէ Պէօձէքեան, Հրակ Չինչինեան, քայլարշաւի կազմակերպիչ՝ Քեպեքի հայ համայնքի միացեալ մարմինի անդամ Նուշիկ Էլոյեան, Մոնրէալի քաղաքապետ Տենի Քոտեր, «Էմնըսթի ինթըրնեշընըլ»-ի ընդհանուր քարտուղար Սալիլ Շեթին, Քեպեքի միջազգային հարցերու եւ ֆրանսախօսութեան նախարար Քրիսթին Սեն Փիեռ եւ «ՄԻԿԶ»-ի պատուոյ անդամ, ցեղասպանութեանց կանխարգիլման գործիչ, նախկին ծերակուտական զօր. Ռոմէօ Տալեր, քանատական ժառանգի նախարար Մելանի Ժոլի, ստրկութեան դէմ պայքարող մաւրիտանացի գործիչ Պիրամ Տահ Ապէյտ, Հայաստանի դեսպան Արմէն Եկանեան: Կարդացուեցաւ նաեւ Քեպեքի վարչապետ Ֆիլիփ Քույարի առաքած յատուկ ուղերձը: Բոլոր ելոյթ ունեցողները շեշտեցին, որ պատմութեան արիւնոտ դասերը մտահան պէտք չէ ընել, աւելցնելով, որ ժամանակն է միացնելու ուժերը՝ պայքարելու համար բոլոր անարդարութիւններուն եւ բռնութիւններուն դէմ:

Նոյն օրը երեկոյեան տեղի ունեցաւ «Մոնրէալ՝ իրաւանց քաղաք» ձեռնարկներու ծիրին մէջ գտնուող երրորդ եւ վերջին ձեռնարկը, որուն ընթացքին շնորհուեցան «Էմնըսթի»-ի տարեկան «Խղճմտանքի դեսպան» մրցանակները: Այս տարուան մրցանակակիրներն էին՝ ամերիկացի աշխարհահռչակ երգչուհի Ալիշիա Քիզ, Քանատայի տեղաբնիկներու իրաւունքներուն համար

պայքարող գործիչներ՝ Մելիսա Մոլըն Տիփունի, Ուիտիա Լարիվիեր, Մելանի Մորիսըն, Սինտի Պլաքսթոք, Տիլայլա Սոնտըրգ եւ ծերակուտական Մըրրէյ Սինքլէր:

«Հայոց Ցեղասպանութիւն. Մէկդարեայ Լռութիւն»Գիրքին Շնորհահանդէսը Մայորքայի Մէջ

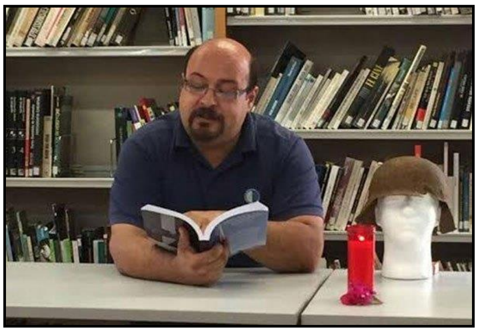

19 մայիսին Անթրաքսի (Մայորքա, Պալէարեան կղզիներ) քաղաքային գրադարանի համագումար-դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայոց ցեղասպանութիւն. մէկդարեայ լռութիւն» գիրքին շնորհահանդէսը:

Մարի Քարմեն Կարսիա նկատել տուաւ, որ շնորհահանդէսին ցուցադրուած էին նաեւ Ա. Համաշխարհային պատերազմի ժամանակաշրջանին վերաբերող կարգ մը իրեր (օրինակ՝ սաղաւարտ, զինամթերք եւ այլն): Ուշադրութեան արժանի էին մոմերն ու ծաղիկները, զորս կը նուիրուէին երկար եւ տխրահռչակ զաղթի ճանապարհին զոհուած հայորդիներուն: Ան շեշտեց, որ կարեւոր է կենդանի պահել պատմական յիշողութիւնը, այլապէս դատապարտուած կ՛ըլլայինք կրկին վերապրելու անցեալին տեղի ունեցած տանջանքները, որ ծանր փորձութիւն էր ոչ միայն հայութեան, այլեւ համայն մարդկութեան համար:

Արթուր Ղուկասեանի կողմէ ընտրուած համահեղինակ Ամաթօ Քարպոնել իր խօսքին մէջ անդրադարձաւ գիրքի հրատարակման պատճառներուն եւ կարդաց անոր էջերուն մէջ տեղ գտած իր նիւթը:

Կոմիտաս Արք. Օհանեան Կ՛այցելէ Քրիստոսի Խաչափայտին Եւ Սրբուհի Հեղինէի Աճիւններուն

27 մայիսին յունահայոց կաթողիկոսական փոխանորդ Կոմիտաս արք. Օհանեան, ընկերակցութեամբ Վահրիճ վրդ. Ղարախանեանի եւ Նարեկ քհյ. Շահինեանի, ինչպէս նաեւ՝

յունահայոց Թեմական ժողովի երեսփոխան Պօղոս Չոլաքեանի, այցելեց պատմական, տասներորդ դարու սրբուհի Վառվառայի տաճարը, ուր կը գտնուին, վերջերս Վենետիկէն բերուած, Կոստանդիանոս կայսեր մօր՝ Սրբուհի Հեղինէի աճիւնները, ինչպէս եւ՝ անոր յայտնաբերած Քրիստոսի խաչափայտէն մեծ մասունք մը, որ դրուած է ի տես հաւատացեալ ժողովուրդի ուխտաւոր այցելութեան:

Տաճարի մուտքին սրբազան հայրը դիմաւորուեցաւ Ֆանարի եպս. Աթենադորասի (ընդհանուր տնօրէն՝ Ափոստոլիքի Տիաքոնիայի), Իղնատիոս Սոտիրեատիս վարդապետին (քարտուղար՝ համաուղղափառ եւ համաքրիստոնէական կապի ժողովին) եւ Սրբուհի Վառվառայի տաճարի հովիւին՝ Տամասքինոս Տամեանաքիս վարդապետին կողմէ:

Հայ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները միասնաբար աղօթեցին Տէրունական աղօթքը:

Այնուհետեւ սրբազան հայրն ու իր ընկերակիցները ճաշի հիւրը եղան Աթենաղորաս սրբազան հօր: Տեղի ունեցաւ շահեկան խօսակցութիւն՝ Հայ եկեղեցւոյ աւանդապահութեան մասին եւ ընդհանրապէս քրիստոնէական եկեղեցւոյ հնագոյն աւանդութիւնները պահելու առումով:

Հայոց Բանակի Կազմաւորման Եւ Շուշիի Ազատագրման 25-ամեակին Նուիրուած Ձեռնարկ

Նախաձեռնութեամբ «Թէքէեան խնամակալ մարմին»-ին, վերջերս տեղի ունեցաւ հայոց բանակի կազմաւորման եւ Շուշիի ազատագրման 25-ամեակին նուիրուած ձեռնարկ:

Լոնտոնի «Թէքէեան խնամակալ մարմին»-ին անունով Վարդան Ուզունեան կարեւոր նկատեց Հայաստանի, սփիւռքի եւ Արցախի միասնութիւնը, որուն շնորհիւ իրագործուեցաւ Արցախի ազատագրումն ու անկախութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ ապրիլեան պատերազմին մէջ թշնամիին դէմ տարած յաղթանակը: Ան շեշտեց, որ անհրաժեշտ է շարունակել միասնական աշխատանքը՝ ի նպաստ հայրենիքի զարգացման, ամրապնդման ու բարգաւաճման: Վ. Ուզունեան կարեւոր նկատեց նաեւ հայկական մշակութային արժէքներու պահպանման ու տարածման անհրաժեշտութիւնը:

Գնդապետ Ռոմիկ Մարգարեան իր ելոյթին մէջ անդրադարձաւ Արցախի ազատագրման դժուար ուղիին ձեռքբերումներով, փորձութիւններով ու մարտահրաւէրներով: Ան նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց բրիտանացի բարեկամներուն, յատկապէս՝ պարոնուհի Քերոլայն Քոքսին, արցախեան խնդրի քաղաքական լուծման հարցին մէջ մեծ աւանդ ունենալուն համար:

Աւարտին շնորհաւորական խօսքով եւ աղօթքով ելոյթ ունեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Իրլանտայի հայոց թեմի հայրապետական պատուիրակ եւ առաջնորդ Յովակիմ եպս. Մանուկեանը, իսկ գնդապետ Ռոմիկ Մարգարեան շնորհակալական մետալ յանձնեց օրուան հանդիսավար ազատամարտիկ, Շուշիի ազատագրման մասնակից լոնտոնաբնակ Արա Պետրոսեանի:

Ձեռնարկի ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր: Յուցադրուեցաւ նաեւ Սամուէլ Թադէոսեանի հեղինակած Շուշիի ազատագրման նուիրուած վաւերագրական ժապաւէնը:

www.aztagdaily.com

ԱՅԼԱԶԱՆ

Ի՞նչ Տեսաք Առաջին Հերթին

Ուշադի՛ր դիտեցէք նկարը եւ ըսէք, թէ ի՛նչ տեսաք առաջին հերթին. սե՞ւ դէմք, սպիտա՞կ դէմք, թէ՞ լուսին…

Ձեր պատասխանը որոշելէ ետք կարդացէք համապատասխան բացատրութիւնը եւ իմացէք, որ ինչպիսին էք դուք:

– Եթէ առաջին հերթին լուսին տեսաք, կը նշանակէ, որ սովորաբար դուք կը տեսնէք եւ կը հաւատաք ձեր առաջին տեսածին: Թելադրելի է, որ կեանքի մէջ աւելի ուշադիր ըլլաք, չբաւարարուիք ձեր առաջին տեսածով եւ վստահաբար շատ աւելին պիտի տեսնէք:

***

– Եթէ առաջին հերթին սպիտակ դէմք տեսաք, կը նշանակէ, որ դուք օգտագործելով ձեր երեւակայութիւնը՝ ամէն բանի մէջ կը խորանաք եւ շատ աւելին կը տեսնէք, քան ուրիշներ:

***

– Եթէ առաջին հերթին սեւ դէմք տեսաք, դուք շատ տաղանդաւոր եւ հետաքրքիր մարդ էք, միշտ հեռուն կը տեսնէք ու կը մտածէք:

5 Մթերք, Որոնք Կը Ծերացնեն Ձեզ

Բոլորիս ծանօթ է, որ մեր սննդականոնին մէջ տեղ գտած մթերքները կ՛ազդեն թէ՛ մեր արտաքին տեսքին եւ թէ՛ առողջութեան վրայ:

Ստորեւ՝ 5 մթերքները, որոնք, ըստ սննդագէտներուն, աւեր կը գործեն թէ՛ մեր առողջութեան եւ թէ՛ մեր մորթի արտաքին տեսքին վրայ:

1.- Թրանս ճարպերը

Մեծ քանակութեամբ թրանս ճարպ կը պարունակեն տապկուած գետնախնձորը, չիփսը, փոփքոռնը, կրկնեփուկները, կարկանդակի որոշ տեսակները եւ այլն… թրանս ճարպի չափէն աւելի օգտագործումը կը յանգեցնէ ճարպակալման եւ սիրտի հիւանդութիւններու: Ամերիկացի գիտնականներու կարծիքով, անոնք նաեւ բորբոքային գործընթացներ կը յառաջացնեն մարմնին մէջ եւ կը նպաստեն ծերացման գործընթացին:

2.- «Կլիւքոզ-ֆրիքթոզ»

Այս նիւթերը կ՛օգտագործուին քաղցրաւենիքի, պահածոներու, կազաւորուած ըմպելիքներու պատրաստութեան մէջ: Անոնք կը լաւացնեն մթերքներուն համը եւ կ՛երկարաձգեն

պահպանման ժամկէտը: Այս նիւթերը պարունակող օշարակներու չարաշահումը կրնայ յանգեցնել լեարդի եւ սրտանօթային համակարգի գործընթացի խանգարման:

3.- Զտուած աղը

Աղը չի ձգեր, որ ջուրը դուրս գայ մեր մարմինէն եւ կը հանդիսանայ «հիփերթօնի»-ի եւ վաղաժամ ծերացումի առաջին նախապայմաններէն մէկը: Զայն պէտք է փոխարինել այլ համեմներով:

4.- Վերամշակուած միսը

Երշիկը, խոզապուխտը, պէյքընը, հաթ տոկը եւ մնացեալ բոլոր վերամշակուած միսերը կը պարունակեն պահպանիչներ, որոնք թէ՛ առողջական եւ թէ՛ մորթային լուրջ հարցեր կը ստեղծեն:

5.- Ալքոլը

Լեարդը միշտ ալ ի վիճակի չէ վերամշակելու ոգելից ըմպելիներու ալքոլը. միւս կողմէ՝ մարմինը աւելի դանդաղ կշռոյթով կը սկսի սպիտակուց արտադրել, որուն պակասը կը յանգեցնէ մորթի ծերացման եւ գունատման:

Ի՞նչ Կը Կատարուի, Եթէ Օրական 2 Հաւկիթ Ուտենք

Հաւկիթին օգտակարութեան եւ վնասներուն մասին հետազօտութիւնները եկած են այն եզրակացութեան, որ եթէ օրական 2 հաւկիթ ուտենք 8 կարեւոր բաներ կը պատահին մեր մարմնին մէջ:

1.- Մեր ուղեղը աւելի առողջ կը գործէ:

2.- Մեր տեսողութիւնը կը բարելաւուի:

3.- Մարմինը աւելի լաւ կ՛իւրացնէ կիրը:

4.- Մեր մորթը, մազերը եւ լեարդը պաշտպանուած կ՛ըլլան:

5.- Կը նուազի սրտանօթային հիւանդութիւններու հաւանականութիւնը:

6.- Կը սկսինք նիհարնալ:

7.- Կը նուազի քաղցկեղի հաւանականութիւնը:

8.- Կը դանդաղի ծերացման գործընթացը:

Հակառակ վերը նշուած հաւկիթին 8 բարիքներուն, կարելի չէ նման որոշում մը որդեգրել՝ առանց մեզ խնամող բժիշկին կարծիքը առնելու: